

[20. O spinoasă chestiune dogmatică]

Preacuviosul părintele nostru totdeauna vărsa lacrimi ca păraiele din ochii săi, rugându-se pentru frații soborului cătră milostivul Dumnezeu și sufletul său puindu-și ca pre toți cei încredințați lui să-i aducă lui Hristos. Și ca un părinte și ca un păstoriu adevărat, iară nu năimit și carele nu are nici o grijă de oile cele încredințate lui să se arate înaintea lui Hristos Mai-marelui Păstorilor. Deci s-au scornit un lucru nenădăjduit: s-au născut o pricină cu greu de descurcat și un nodu dogmaticesc cu greu de dezlegat sau aruncat de obște și au tulburat pre cea mai mare parte din frați. Și carele este acesta ascultați

Pravoslavnica noastră Biserică cea mare a Răsăritului, cunoscând desăvârșit cum că papistașii cu totul au stricat tainele Sfintei Biserici, și mai vârtos a Botezului și a Preoției, și acum urmează nevoia ca pe cei ce vin de subt stăpânirea Papii către pravoslavnica Biserică a Răsăritului, nu cu Sfântul Mir, ca mai înainte, să-i priimească, ci desăvârșit, ca pre niște cu totul nebotezați să-i boteze. Și așa au început să-i boteze desăvârșit, ca pe niște nebotezați, Deci înștiințându-se de acest lucru și toți părinții Soborului și fiind cei mai mulți din Ardeal și din Țara Leșească și cunoscându-se pre sine și cum că au trebuință de Sfântul Botezu, multă supărare îi făcea preacuviosului ca să-i boteze.

Iară el știind cum că este multă vrăjmășie asupra Pravoslavnicii Bisericii pentru aceasta, de vreme ce ea ține întru sine piatra cea scumpă și neprețuită, amanetul carele l-au luat de la Domnul nostru Iisus Hristos și îl păzește nestricat și întregu, iară celelalte l-au pierdut și-au rămas goale și sărace de o bogăție neprețuită ca aceasta, și de aceia o zavistuiesc (căci darul bun totdeauna este zavistuit) și totdeauna se sânguiesc ca de-ar putea să o jefuiască și pre dânsa de acesta, întârziia a-i boteza. Însă mai pe urmă încredințându-se desăvârșit cum că de nicăierea nu-i va veni nici o supărare pentru aceasta, au început a-i boteza. Dar foarte să necăjea cu aceia carii au fost luat Hirotonie, căci unii dintre dânșii cerea numai ca să se ungă cu Sfântul Mir, zicând că sânt botezați. Din carii unii și până acum se află (zice părintele Isaac Dascălu), carii pentru cinstea și slava vremelnică, ah nenorocire, să lipsesc de cea vecinică. Pentru că turnarea niciodată nu se poate numi Botezu.

Și de aceea foarte tare greșesc împotriva canoanelor sfintelor pravili, împotriva dogmelor pravoslavnice și a Bisericii cei mari a Răsăritului toți cei ce se razimă numai pre a lor socotință, și nu primesc să se boteze, ca să nu se scape de oareșicare cinsti vremelnice. Și cu aceasta, după cum zice Sfântul Apostol Pavel, se lipsesc de slava cea dumnezească⁹⁰.

Deci precuviosul, după ce vedea că nici cu un felui de sfătuire nu se pleacă a se boteza vreunii din acei ce luase asupra-și Hirotonii, apoi nu-i ocăra, nu-i prihănea, ci alegându-le averea ce adusese pre lume ei și o dăduse obștei, după așezământurile Sfinților Părinți, le o da înapoi, și apoi, deacă voia, mai ședea ei în sobor, iară deacă nu, să ducea unde voia. Iară precuviosul asupra tuturor celor ce venea de subț stăpânirea Papii săvârșea această mare taină a Botezului fără de nici o împiedicare sau îndoire, ca pre o prea de nevoie mântuire a omului.

Deci am întrebat eu [același părinte Isaac Dascălul] odată găsind vreme noaptea pre precuviosul zicându-i: „Părinte, de unde s-au început pricina aceasta a Botezului?” Iară el au răspuns cătră mine zicându-mi: „Frate, frate, când s-au fi apucat istornicii bisericeștii istorii să facă și tomul al patrulea al istoriei ceii bisericești și când au ajuns cu scrierea lucrurilor ce s-au lucrat în Biserica lui Dumnezeu cea Pravoslavnică la pricina aceasta a începerii Botezului, mi se pare că o ar trece, și de rușine nici un graiu pentru dânsa nu ar zice, ca să nu să prihănească Biserica lui Dumnezeu. Pentru că diavolul, împiedecătorul tuturor lucrurilor celor bune, cunoscând pre latini și pre papistași, că acum cu totul au stricat toate Tainele Sfintei Biserici, iară mai vârtos a Preoției și a Botezului și cum că grecii deacă se va înștiința de aceasta nu vor suferi, nici nu vor tăcea, ci vor da la iveală lucrul acesta, ca pre un fărădelege și de sufletele oamenilor pierzătoriu, și cum că după ce îl vor cunoaște vor începe a boteza desăvârșit pre cei ce vor veni de subț stăpânirea Papii cătră Pravoslavnica Biserică a Răsăritului ca pre niște nebotezați, și cum că lucrul acesta al Bisericii cei mari a Răsăritului este bun, pravoslavnic, de suflete mântuitoriu și lui Dumnezeu bine plăcut, iară al papistașilor este rău, ereticesc, pierzătoriu, și lui Dumnezeu prea urât, și cum că cei ce se botează cu botezul păpistășesc, de păcate nu să curățesc,

⁹⁰ Cf. *Romani* 3, 23.

de darurile Sfântului Duh pre care le dă Dumnezeu prin Botezul cel adevărat nu să învrednicesc, ci sunt ca și ceilalți păgâni, cari nu au nicidecum botezul, iară cei ce să botează cu Botezul Bisericii Răsăritului de toate acestea se învrednicesc, că și de păcate să curățesc și cu darul Preasfântului Duh strălucesc și fii ai împărăției și ai lui Dumnezeu după darul să fac, și cum că acest lucru bun și dumnezeiesc degrab va să se înceapă, au apucat mai înainte vicleanul diavol prin a sa unealtă ca să-l prihănească. Și la cei mulți carii nu au întregi pre mințile lor să-l facă cu îndoială ca printr-însa să-i tragă în pierzarea sa. Și care este măiestria aceia prin care s-au ispitit el să o facă aceasta? Ascultați:

Un diacon grec de neam, călugărit în Sfântul Munte, la schitul Sfintei Anei, au început să se nevoiască întru nevointele cele duhovnicești și ale minții. Însă, neapucând nevoița după cum se cade, nici după învățeturile Sfinților Părinți, s-au înșelat și s-au împreleștit, sau mai bine zis, s-au îndrăcit. Deci părinții din schitul Sfintei Anei nevoindu-se și sârguindu-se mult și în tot chipul ca să-l îndrepteze și neputând isprăvi nimic, după ce au văzut că în zadar se ostenesc, că el tot mai spre rău mergea, l-au izgonit. Iar el ieșind de acolo s-a dus la Kareia și de acolo au trecut în preajma Țarigradului și s-a numit pe sineși că este Hristos și s-au făcut luiși doisprezece ucenici. Și încă (nu proști), ci din arhieriei Țarigradului.

Deci aicea am întrebat eu pre cuviosul zicând: „Dar nu-l cunoștea că este un înșelătoriu?” Iar el au răspuns: „Frate, poate îl și cunoștea. Dar pentru slava omenească, căci era cinstit de tot norodul Țarigradului și pentru iubirea de argint, le curgea despre toate părțile venitul, nu-l arăta nici îl descoperea.” Deci auzind norodul un lucru nou ca acesta, cum că Hristos s-au arătat iarăși pre pământ, prost fiind și necunoscătoriu și pornit de evlavie greșită au alergat cu toții în urma lui și îl cinstea ca pre Hristos. Iar el a început a-i învăța învățături de ale lui mincinoase, și a le face aghiasmă. Și îl învățase mai înainte diavolul de-și făcuse un burdujel cu țevie și cu meșteșug de trăgea întru dânsul apa aceea nesfințită pre care o făcea el, iară după sfințirea cea nesfințită a acelei ape, striga cu mare glas către norod zicând: „Îngenunchiați și capetele în jos vă plecați, ca roaua Duhului să luați.” Și norodul îngenunchind și în jos căutând, el atuncea umplea burdujelul de acea apă și stropea peste norod. Iară norodul credea că nu apă din vasul în care

sfințea el apa, ci chiar roaua Duhului Sfânt este, și socotea că se sfințește cu acea stropire. Așa dintru acest chip au atras el în urma sa nu numai pe tot norodul cel prost al Țarigradului, ci și pre cei mari, cât și patriarhul Kiril îl avea la mare evlavie. Deci întru acest vârful de cînste și de evlavie aflându-se el înaintea a tot norodul, au început a striga în mijlocul norodului cum că patriarhul Samuil (căci în zilele patriarhiei sale s-au întîmplat acest lucru) este latinofron, adică cugetătoriu de credința latinească, pentru că nu botează, zice, desăvârșit pe cei ce vin de sub stăpânirea Papii către pragoslavnica Biserică a Răsăritului, ci îi primește numai cu Sfântul Mir și ei au trebuință de tot Botezul cel adevărat. Căci sunt cu totul nebotezați⁹¹. Deci auzind-o aceasta norodul s-au pornit cu toții asupra patriarhului numindu-l papistașu și zicându-i că de nu va începe a boteza pe cei ce vin de sub stăpânirea papiei, îl vor surpa din scaun și din patriarhie, și-l vor izgoni. Iară patriarhul auzindu-o aceasta și pornirea norodului văzând și înțelegând de unde s-au pornit pricinuirea aceasta, și întru alt chipu cunoscând că nu să poate, fără numai deacă nu prin blîndețe va putea să potolească o pornire ca aceasta, au zis cătră dînșii, rugându-se: „Lăsați-mă și mă îngăduiți până în trei luni de zile, ca să scriu la toată plinirea pravoslavnicilor pricina aceasta, pentru ca să nu să pricinuiască vreo sfâșiere dinăuntru, căci biserica Țarigradului va începe a boteza și încă a boteza pre taină și fără de știrea celorlalte Pravoslavnice Biserici, cari iconomisind vremea până acum i-au primiit și îi primesc cu Sfântul Mir.” Acestea și altele de acest felu zicând cătră norod, norodul nici n-au voit să le auză pe acestea, ci au năvălit asupra lui și l-au pogorât jos de pre amvon îngrozindu-l cum că de nu va hotărî ca să se boteze cei de supt stăpânirea Papii desăvârșit, apoi ca pe un

⁹¹ „Auză aicea cei ce vin de supt stăpânirea papei și nu voiesc a să boteza duple hotărârea Bisericii Răsăritului, cum diavolul numai din mînie au grăit nevrînd adevărul, că adevărat trebuie să se boteze toți acei ce vin de la apuseni la pravoslavie”, și: „Vedeți iubitorilor cetitori că diavolul voinde să prihănească această sfințită mare taină, carea astăzi să săvârșește asupra celor ce vin de supt stăpânirea papiei, cu multă râvnă au grăit pen acest îndrăcit, măcar și nevrînd, adevărul, ca cu aceasta să se facă sucituri de cuvinte și nu să se plece toți și să se boteze. Căci prin gura unui îndrăcit au eșit hotărârea aceasta”. Note în marginea *Vieții* lui ISAAC, f. 133v.

cugetătoriu de credința papistăsească îl vor anatematisi și de la pragoslavnica biserică departe îl vor izgoni. Deci patriarhul văzând o nevoie ca aceasta pusă asupra lui, a hotărât să se boteze desăvârșit acei ce vin de sub stăpânirea Papii și așa de abia s-au potolit pornirea cea fără de rânduială a norodului. Deci acest feliu de început lucrul acesta sfânt au luat de a se lucra în Biserica lui Dumnezeu. Carele iaste foarte bun și dumnezeesc și pricinuitoriu de mântuirea oamenilor, însă fiindcă prin meșteșugirea diavolului, mai înainte prin omul cel netrebnic s-au adevărit, de aceia la cei cu mintea ușoară să arată cum că ar fi cu îndoială și cu prihană. Dar și unealta prin care s-au prihănit începutul acestui sfânt lucru, nu duple multă vreme de la pornirea aceasta a norodului asupra patriarhului, Dumnezeu binevoind ca să se descopere amăgitoriul și înșelătoriul, și de înșelăciune și de o amăgire ca aceasta să izbăvească pre atâta norod, s-au vădit și s-au descoperit întru acest feliu: că fiind el într-o casă cinstită și aghiasma lui cea înșelătoare făcând-o, cum au sosit vremea ca să împărțăsească pe norod cu acea roao a duhului său cel satanicesc și au strigat să ingenunche toți ca să ia roaua Duhului Sfânt, ingenunchind toți după obiceiul o giupâneasă, care era soră patriarhului Kiril, groasă fiind la pânțe și neputând a să pleca în jos, au văzut pre amăgitoriul când au tras cu burdujelul apa din vasul acela în carele o sfînțea el și au stropit peste norodu dintr-însul. Și cunoscând ea amăgirea au strigat cu mare glas: „Sculați-vă, amăgiților, că înșelătoriu acesta v-au înșelat stropindu-vă cu apă nesfințită. Căci el nu este preot și zice că pre roaua Duhului Sfânt o luați.” Deci sculându-se toți și cunoscând că cu adevărat înșelătoriu este, și ei s-au înșelat ascultându-l, foarte tare l-au ocărât, l-au defăimat și cu bătai împovărându-l l-au slobozit să se ducă unde va voi. Iar el întovărășindu-se cu alt oareșicarele răsvărit de la satele din jurul Țarigradului ducându-se și la desfătări trupești și la dezmierdări dându-se, cu multă ticăloșie și-au lepădat sufletul său cel înșelat și răzvrătit⁹².

⁹² *Viața lui ISAAC*, f. 130v-135 (p. 529-534). Povestea este o explicație populară a evenimentelor ce au condus, în contextul tensionatelor lupte confesionale din secolul XVIII (soldate cu extinderea uniaticismului în Transilvania, 1698, și, mai ales, Orientul Apropiat, 1726-1755), la redactarea și publicarea în 1756 de către patriarhul ecumenic Chiril V a „tomosului de condamnare a botezului ereticilor